

חיפה | חיפה

הנוף היפה של העיר הגבוהה/ שאני גרה בה כמה שנים/ הנוף הזה מסתיר אהבה/ לרגע שבו מתקנים המפגש/ בין המבט לבין קו החוף/ הזרים שגרים כאן בעמק החר/ בטלו תכניות, עוד לפני שהיו/ הם אומרים שזה טוב/ לעקב אחרי - אלו שנמצאים מתחתם/ אני נחנקת כשהם מביטים בי/ חושבת איך אוכל לנצח/ את מי שמסתיר את הצד השטוח/ שבגללו אני נאלצת/ להצטרף אל אותם הזרים/ שנגעלים מהריח שלי/ מחר - אטבל עוד בשלג/ של אחת מארצות הפלדה/ מחר פני יחירו מאד/ ויהיו בהירים כאור הלבנה.

ישים לב הקורא, כי הדימוי הנעלה עמו מזדהה כהן כאמנית מופיע בבית האחרון של השיר: "מחר - אטבל עוד בשלג/ של אחת מארצות הפלדה/ מחר פני יחירו מאד/ ויהיו בהירים כאור הלבנה." הוא מותנה בהיותה במקום אחר בהיר וגבוה "כאור הלבנה", ורחוק מן הדרגות הנשקפות מהרבים הגיאוגרפיים המוזכרים בשיר: א. "הנוף היפה של העיר הגבוהה". ב. "הזרים שגרים כאן בעמק החר". ג. "אלו שנמצאים מתחתם". "את מי שמסתיר את הצד השטוח".

אכן ההתנהלות המודעת של המשוררת עם יצירתה ותוצאותיה, הופכת אותה למאגרת ולחלק מהשיח התרבותי, כפי שהיא מסכמת בהקדמה: "עיון קצר בביוגרפיה של ביטון העלה כי הוא שייך לבני הדור שלי (לידי שנות השבעים), כי 'מחברות התבוסה' הוא ספרו השני, וכי גם ביטון נוגע בנושא זה מתוך הקשר ביוגרפי-משפחתי. קווי הדימוי האלה העלו בי מחשבה כי קיימת אפשרות שמדובר בתופעה המשותפת לבני הדור שלנו, לכן החלטתי להשאיר את השם המקורי, ולו על מנת למקם את הספר הזה במסגרת השיח התרבותי על אודות ה'תבוסה' (עמ' 7).

יחד עם זאת, נראה לי שככל שעולה מן השיר התחושה שהוא כותב את עצמו מאליו, מתפנה מקום לקורא "לכתוב את שירו האישי", כמו בשיר ללא שם (עמ' 21):

תנו לי לישן לילה שלם/ וידבר על מזגי האויר/ אני אשאר כאן עד שאבנה - משחק עבור הילדים בשכונה/ ממנו ילמדו כי מי ששכח/ עדין זוכר את הנקמה/ חייבים לסלח/ אמר לי/ מי ששומר על עצמו/ מפני / גם כאשר בקשתי ממנו/ ובעצם פחדתי לבקש/ או שהיה יותר מדי חם/ או שהיה יותר מדי קר/ או שהיה אביב ואביב/ ולא נתן היה לשמע דבר.

עדינה מור חיים

הקורא לזווית ראייתה ולצמצם את אפשרויות פרשנותו. אף ייתכן שבתיאורה של סיטואציה, הרגשה, הלך הרוח, או מחשבה בשי, מזוויות ראייה לא רק של כותבת אלא גם של קוראת, מבקרת, מפרשת, קטן בעיניה המרחק בינה לבין הדימוי, המילה, השורה הלירית. אולם אין ספק שבשיתוף הקורא בהקשריה התרבותיים-אסוציאטיביים ובכוונותיה, בא לידי ביטוי ייחוד כתיבתה של כהן: בדיאלוג שהיא מנהלת בינה לבין עצמה הופכת התבוסה - שהיא הלייט מוטיב הגלוי בספר - לניצחון פואטי של דימויה כאמנית מודעת.

להדגמת הנאמה, נבחר השיר הראשון (עמ' 8): "מי יודע מה אהבים/ אלו שמכבים את האור - ריח הלילה דורש מהם שוב/ לרדת במדרונות אל הים// כלומר הם אולי רוצים ממך משהו/ או שזו סתם נטיה שכזאת// זה לא החלון שממנו ראית/ אפלו לא דבר ששמעת// (בתנועות גדולות של לוחם/ את מסמנת להם - הם יודעים/ כלומר הם יודעים שאת מתחרטת/ או רוצה לבטל את מה שאמרת)// ולרוץ למטבח לחפש אם יש משהו / (אמרו לך תמיד לךאג לעצמך/ ואמרו גם שאין לדבר חשיבות)/ ואחד מהם - / (זה לגמרי ברור)/ יברח או יגנב או יקשר חבלים/ יוכיח לך שצדקת או טעית - // בכל מקרה הוא מבין שאסור - / אסור להם להתחסס אליך ככה/ ויכלת להיות לגמרי/ כמותם."

השורה הפותחת את השיר ב"שאלה" "מי יודע מה אהבים/ אלו שמכבים את האור" מובלת בידי המשוררת לכיווני פרשנויות רבות פנים, החל בפיוט: "ריח הלילה דורש מהם שוב/ לרדת במדרונות אל הים"; עבור בהסברים המנסים לעמוד על המניעים הנסתרים או הנטיות של האוהבים "כלומר הם אולי רוצים ממך משהו..." או בדיאלוג שמנהלת המשוררת עם מי שהיא מכנה "הם", ובאמירה כביכול חינוכית: "(אמרו לך תמיד לךאג לעצמך...); ובמסקנה: "בכל מקרה הוא מבין שאסור - / אסור להם להתחסס אליך ככה..."

נראה כי כך, מבעד לחוויה המוצהרת של ה"אני" הסובל, הנכנע, שבמרכז שירי הקובץ, כובשת כהן את מקומה בפרשנות אינדיווידואלית של שני אלמנטים מובילים בגישה הפוסטמודרניסטית: ריבוי הקולות ומות המחבר. שלא כמצופה, בריבוי קולותיה היא "מחיה" את המחבר שרולאן בארת "המית" ומנציחה את עצמה כל פעם בדימוי אחר, המפריד אותה ממה שהיא מכנה "הם", ה"ההמון". בשיר הבא מפלסת המחברת את דרכה למימוש דימוי גבוה של עצמה דרך דימוי רואלי של חיפה (עמ' 10):

הפרטני אוהב את הרגע הקטן, המוחשי, שדווקא הוא נחקק בזיכרון. החיטוט בארנק אינו מבקש לומר דבר: עושר או עוני, נדיבות או קמצנות של האם, מערכת היחסים עם הבת - כל הנושאים הגדולים האלה אינם חשובים, חשוב רק התיאור השקט, המאופק.

כמעט מן השירים העדר הדרמה מותיר תחושת אכזבה מסוימת, של שיר המסתיים בלא שאמר דבר. גם אם זאת הכוונה, כפי שתואר עד כה, לפעמים עדיין נותרת תחושה סתמית מעט. חולשה מסוימת קיימת גם בשירים המתארים דמויות גבריות - אלה נותרות רחוקות, אבל אין מדובר במרחק של חלום, ערפל מכוון, אלא פשוט מרחק מהדמות המתוארת, זרות סתומה. אבל גם בשירים אלה יש עניין, וקוראי השירה העברית זקוקים לקצת קור וזרות.

בעולם רועש, האיפוק כרוך בזרות. כך למשל מתוארת חבורה צוחקת, וההתמקדות היא בצחוק כמו בחפץ: "לפתע הכל רעש. הצחוק הגיח מכל עבר/ הצטופף. פרצים נדחסו בחלל/ הדים התעוררו, שריקות חשקו בכנפים - / הקולות התעצמו נורא." יש משהו קפקאי בתיאור של המתבונן בצחוק מתוך ריחוק. שירתה של קוריאל מתגמלת את הקורא הקשוב. יש לקוות שהספר המקוון יהפוך לספר בדפוס בעתיד, כך שיאפשר קריאה קשובה יותר מזו האפשרית מול המסך.

יובל גלעד

המשורר כדימוי

שירה כהן: **פנקסי התבוסה**, 'לימבו - לתרבות עצמאית', בתמיכת קרן יהושע רבינוביץ' לאמנויות 2018, 57 עמ'

נדיר שמשורר מקדים ומסביר את שירתו, כפי שעושה זאת שירה כהן בהקדמה לספרה השני, ובה היא מסמנת לקורא קריטריונים שהנחו את כתיבת שיריה בו: "... לכתוב בין השאר גם על מה שמכונה או מוגדר לרוב כנושאים 'ביוגרפיים' או 'אישיים'..." (עמ' 6); "... לעסוק בתבוסה כרגע או כמצב של הכרה בחוסר האפשרות להיחלץ מהמלכודת **מלכודת** (פרדס 2014) הוא שם ספרה הראשון של המחברת). להשאיר את שם הספר **פנקסי התבוסה**, למרות הגילוי על שם ספרו הדומה של המשורר יעקב ביטון **מחברות התבוסה** (הליקון 2013) ומתוך המחשבה כי ייתכן שתחושת התבוסה היא: "...תופעה משותפת לבני הדור שלנו" (עמ' 7).

נדירה אף יותר התופעה שבה נוסף מידע חוץ שירי - בהסברים המופיעים בדרך כלל בסוגריים ובהערות שוליים, כשם שהמשוררת מקפידה לנקוט כמעט בכל אחד משיריה. ייתכן שבדרך זו מתגלם ניסיון לקרב את זווית ראייתו של